«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Національного університету

«Одеська юридична академія»

проф. Олег ТОДОЩАК

«09» 10 2025 р.

ВИСНОВОК

Національного університету «Одеська юридична академія» щодо дисертації *Дмитрієва Вадима Вадимовича* «Роль масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія», затвердженої Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» від 22 жовтня 2018 року, протокол № 3.

ВИТЯГ

з протоколу № 4 засідання фахового семінару кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія» від 7 жовтня 2025 року.

Присутні:

доктор історичних наук, професор, завідуюча кафедрою політичних теорій Кормич Л. І.; доктор політичних наук, професор Мамонтова Е. В; доктор політичних наук, професор Яковлев Д. В.; доктор політичних наук, професор Вітман К. М.; доктор політичних наук, доцент Завгородня Ю. В.; кандидат політичних наук, доцент Краснопольська Т. М.; кандидат історичних наук, доцент Сушко А.І.; асистент, доктор філософії у галузі політичної науки Лисянський П. Л., здобувач Дмитрієв В.В.

З присутніх – 4 доктори політичних наук, 1 доктор історичних наук, 1 кандидат політичних наук, 1 кандидат історичних наук, 1 доктор філософії у галузі політичної науки – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження Дмитрієва Вадима Вадимовича «Роль масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія» щодо його рекомендації для розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

Слухали:

Доповідь здобувача ступеня доктора філософії Дмитрієва Вадима Вадимовича «Роль масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні» на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 «Політологія».

Доповідач у виступі обґрунтував актуальність теми дослідження, визначив мету, завдання, методологію, визначив об'єкт та предмет дослідження, виклав основні наукові положення та висновки, сформульовані в процесі проведеного дослідження, вказав на теоретичну та науково-практичну значимість роботи.

Зазначив, що в умовах демократичної організації суспільного життя одна із визначальних ролей належить інституту масмедіа. Роль масмедіа у процесі формування політичної ідентичності зростає в умовах розвитку інтернет-комунікацій, а перехід від традиційних масмедіа до нових масмедіа обумовлює реконфігурацію взаємодії у трикутнику «медіа – політичні інститути – політична ідентичність». У сучасних умовах розвиток простору ідентичностей обумовлений діяльністю масмедіа. У свою чергу, становлення інтернет-комунікацій змінює медіа-ландшафт: традиційні медіа (телебачення, радіомовлення, преса) поступаються впливом новим медіа. У мережевому суспільстві політична ідентичність стає одним із визначальних феноменів внаслідок вибору індивідом персоналізованої інформації в інтернеті, значному зростанню активності та креативності аудиторії соціальних мереж.

У сучасних умовах формування політичної ідентичності відбувається під впливом «віртуалізації», «конвергентних медіа», «інфотейменту», «кліп-культури», «мереж», «медіаполітичної системи», «гранд-наративів» тощо.

Дослідження ролі масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні є актуальним для вітчизняної політичної науки, як у теоретичному вимірі, так і з точки зору реалізації курсу на європейську інтеграцію, імплементації фундаментальних європейських політичних цінностей у практику конструювання ідентичностей та вибору політичної ідентичності українськими громадянами.

У дискурсі українських медіа політична ідентичність презентована у широкому контексті переосмислення радянського та пострадянського досвіду, національного відродження, європейської інтеграції та дезінтеграції із пострадянським простором. Вплив медіа на політичну ідентичність визначається моделлю діяльності медіа (авторитарною або демократичною), характеризується станом медіа-політичної системи та домінуючими каналами масової комунікації (традиційні чи «нові» медіа, аудіовізуальні чи текстові повідомлення, телебачення або соціальні мережі).

Проблема визначення ролі масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні є однією із найактуальніших для сучасної України. Від взаємодії у трикутнику «масмедіа –політичні інститути – політична ідентичність» залежить демократизація та європейська інтеграція України.

Нові виклики для формування політичної ідентичності обумовлені розвитком інтернет-комунікацій, вони пов'язуються із комунікативним виміром політичної ідентичності: медіатизацією політичної ідентичності, медіа-скандалами, псевдо-сенсаціями, фейковими новинами, комунікативними технологіями тощо.

Розвиток нових медіа відкриває нові перспективи та, водночас, утворює потужні виклики у процесі формування політичної ідентичності, які пов'язуються із реалізацією принципів комунікативної раціональності й надання можливостей рівного доступу до мережі інтернет для усіх громадян

та небезпеками інформаційного контролю над громадянами, нав'язування певних політичних ідентичностей.

Сучасні демократичні трансформації потребують підвищення ефективності діяльності масмедіа щодо забезпечення представництва різних політичних ідентичностей у публічному просторі, комунікативній взаємодії громадян, які ідентифікують себе з певною політичною позицією з політичними інститутами та органами публічної влади в Україні.

Відповідно до мети та завдань дисертаційної роботи була визначена структура та обсяг дисертації. Широка джерельна база з тематики дослідження визначили наукову новизну, актуальність та достовірність викладених положень і висновків дисертації.

В процесі обговорення дисертації **були поставлені такі питання:**

Доктор політичних наук, професор Мамонтова Е.В. Які методи дослідження ви вважаєте найбільш адекватними для виявлення та аналізу ролі масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні?

Відповідь Дмитрієва В. В.: Дякую за запитання. Для вирішення визначених дослідницьких завдань та реалізації поставленої в дисертаційній роботі мети було використано як загальнонаукові, так і спеціальні наукові методи. Зокрема, методи аналізу та синтезу, структурно-функціональний метод, системний метод тощо. Системний метод дозволяє визначити політичну ідентичність як важливу складову політичної системи суспільства, структурно-функціональний метод – дослідити функції традиційних та нових масмедіа у процесі формування політичної ідентичності. Компаративний метод використовувався для визначення впливу традиційних медіа (телебачення, радіо, преси) та нових медіа на формування політичної ідентичності, а також для виокремлення специфічних характеристик політичної ідентичності порівняно з іншими типами (національною, соціокультурною, релігійною тощо). Основою дослідження є комунікативна та інституціональна парадигми. З точки зору нового інституціоналізму обґрунтовано роль інституту масмедіа у процесі формування політичної

ідентичності, визначено залежність масмедіа від «пройденого шляху» та визначено сутність процесу «морфогенезу ідентичності». Комунікативна парадигма застосовувалась задля визначення комунікативного виміру формування політичної ідентичності, визначено сутність медіатизації формування політичної ідентичності та феномен медіатизованої ідентичності.

Для вирішення визначених завдань та досягнення дослідницької мети застосовано відповідну логіку викладення матеріалу – від окреслення наукових інтерпретацій медіа у процесі їх трансформацій (від друкованих та аудіовізуальних до інтерактивних мереж) до визначення впливу інтернет-комунікацій на формування політичної ідентичності за допомогою медіатизованих виборчих кампаній.

Доктор політичних наук, професор Яковлев Д.В. Які чинники впливу масмедіа на формування політичної ідентичності в Україні ви визначаєте у дослідженні?

Відповідь Дмитрієва В. В.: Дякую за питання. У дослідженні концептуалізовано вплив традиційних масмедіа, інтернет-комунікацій та нових медіа на формування політичної ідентичності. Відзначено перехід від партійних ідеологій, як визначального чинника політичної ідентифікації епохи традиційних медіа до медіатизованих виборчих кампаній. Медіатизація електоральних кампаній та активне застосування комунікативних технологій створює умови для появи феномену медіатизованої політичної ідентичності, яка формується впливом сконструйованих медіа-подій, медіа-скандалів та медіатизованих електоральних кампаній у мережі інтернет. Політична ідентичність є визначальною для утворення віртуальних спільнот, їх взаємодії та легітимації у просторі інтернет-комунікацій. Медіатизована політична ідентичність сучасності відзначається мозаїчністю, вона формується під впливом блогінгу, соціальних мереж й трансформується від однієї електоральної кампанії до іншої.

Доктор політичних наук, доцент Завгородня Ю.В. У продовження попереднього запитання. Розкрийте сутність комунікативного виміру формування політичної ідентичності?

Відповідь Дмитрієва В. В.: Дякую за запитання. Розвиток інтернет-комунікацій, перехід від традиційних до нових медіа трансформує простір ідентичностей. Комунікативний вимір формування політичної ідентичності створює нові можливості для представництва різних політичних ідентичностей, сприяючи визначенню та презентації індивідів та груп, які ідентифікують себе з певною політичною позицією, їх комунікативній взаємодії із інститутами публічної влади. У комунікативному вимірі формування політичної ідентичності реалізуються принципи політичного плюралізму та політичної конкуренції, але водночас відбувається віртуалізація політичних ідентичностей. Відзначено, що раціональні дебати щодо політичних ідентичностей у комунікативному просторі в епоху «постправди» поступились місцем медіа-скандалам, псевдо-сенсаціям, фейковим новинам, комунікативним технологіям тощо.

Кандидат політичних наук, доцент Краснопольська Т. М. Які характеристики політичної ідентичності визначено в умовах суспільних трансформацій?

Відповідь Дмитрієва В. В.: Дякую за запитання. Виокремлено та досліджено характеристики політичної ідентичності в умовах суспільних трансформацій. В українському суспільстві формування політичної ідентичності відбувається в умовах переходу від друкованих медіа до мережевих комунікацій, суспільно-політичними змінами («квадротранзитом»), медіатизацією політики, яка спричиняє монополізацію медіа ринку олігархічними групами та пропагандистські електоральні кампанії на підтримку політичної позиції власників. Пострадянська політична ідентичність характеризується амбівалентністю. У цілому, визначено, що політична ідентичність формується під впливом внутрішніх та зовнішніх характеристик.

Кандидат історичних наук, доцент Сушко А.І. У чому полягає здійснена вами концептуалізація політичної ідентичності у дискурсі політичної науки?

Відповідь Дмитрієва В. В.: Дякую за запитання. Передусім, визначено основні інтерпретації політичної ідентичності у епоху модерну та постмодерну. Обґрунтовано, що у дискурсі епохи модерну примордіальний підхід (есенціалізм) поступається раціоналізованим уявленням щодо ідентичності, «розчаклуванню» феномену ідентичності та визначення її як результату політичної взаємодії. Концептуалізації ідентичності у дискурсі епохи модерну, які пов'язуються із проблематикою влади, ідеології, легітимності тощо зазнають суттєвих змін у процесі становлення парадигми постмодерну. На перший план виходять «значення» та «означення», гегемонія, ставлення до «Іншого». У постмодерному дискурсі деконструюється концепт політичної ідентичності через протиставлення «індивідуальне / колективне», «національне / наднаціональне», «глобальне / локальне», «ми / вони», «минуле / теперішнє», «конструктивізм / есенціалізм» тощо.

В процесі обговорення дисертації **виступили:**

Науковий керівник – доктор політичних наук, професор Вітман К.М. ознайомив присутніх із своїм висновком стосовно роботи. Відзначив актуальність дисертаційного дослідження, повноту викладення матеріалу в 3-х опублікованих статтях та належний рівень апробації результатів дослідження у 7-ми всеукраїнських та міжнародних наукових конференціях. Підкреслив, що робота «Роль масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні» вирізняється високим рівнем теоретичного аналізу, міждисциплінарним підходом і практичною значущістю для вдосконалення. Автор комплексно дослідив хвилі досліджень медіа у дискурсі політичної науки, визначив фундаментальних теоретичних положень щодо впливу комунікації та друкованих медіа на політику та політичну ідентичність, обґрунтував теоретико-методологічні основи дослідження аудіовізуальних медіа, простежив перехід від медіа індустріального суспільства до інтернет-

комунікацій. У дослідженні визначено роль феноменів «віртуалізації», «конвергентних медіа», «інфотейменту», «кліп-культури», «мереж», «медіаполітичної системи», «гранд-наративів» у процесі формування «проектної» та «мережевої» ідентичності. Автором визначено, що у мережевому суспільстві політична ідентичність стає одним із визначальних феноменів внаслідок вибору індивідом персоналізованої інформації у інтернет, значному зростанню активності та креативності аудиторії соціальних мереж щодо формування політичної ідентичності.

Актуальна постановка проблеми дослідження та логічне викладення матеріалу сприяли науковій новизні та формулюванню важливих практичних рекомендацій щодо визначення ролі масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні.

Дисертація є завершеною та самостійною роботою, яка відповідає всім вимогам і може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 052 – «Політологія».

В обговоренні взяли участь і виступили:

Доктор історичних наук, професор Кормич Л. І., відзначила, що автором запропоновано цілісну й добре структуровану систему вдосконалення процесу формування політичної ідентичності під впливом масмедіа. Відзначила авторську позицію, що пострадянська політична ідентичність характеризується амбівалентністю. Дійсно, політична ідентичність формується під впливом внутрішніх (перехід від «радянської» до пострадянської ідентичності, від авторитаризму до демократії, інституціоналізація публічної влади та громадянського суспільства, олігархізація та медіатизація) та зовнішніх (глобалізація, «гібридна війна», перехід від системи традиційних медіа до інтернет-комунікацій) характеристик. Позитивно оцінила комплексність підходу, який охоплює перехід від друкованих медіа до мережевих комунікацій, суспільно-політичні зміни («квадротранзит»), медіатизацію політики, що спричиняє

монополізацію медіа ринку олігархічними групами та пропагандистські електоральні кампанії на підтримку політичної позиції власників в Україні. Зауважила, що запропоновані авторські інструменти й управлінські рішення є практично орієнтованими та здатні стати дієвою основою для формування політичної ідентичності в Україні.

Враховуючи вищевикладене дисертація В.В. Дмитрієва на тему «Роль масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні», відповідає вимогам, які пред'являються до досліджень такого рівня, та може бути рекомендована для розгляду і захисту в разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 – «Політологія».

Доктор політичних наук, професор Яковлев Д.В. відзначив високий рівень теоретичного осмислення предмета та об'єкта дослідження, а також те, що автор чітко структуровано і методологічно обґрунтовано розкрив поняття «політичної ідентичності», інтегрувавши сучасні підходи політичної науки, інституційний підхід у історичній, соціологічній, дискурсивній версіях. Це дозволяє розглядати інституційні детермінанти формування системи політичного представництва в Україні не лише як інструмент, а як простір соціального впливу та репрезентації інтересів груп та спільнот. Робота значуща не лише для науки, а й для практичного формування ефективної системи політичного представництва в Україні.

Таким чином, дисертація відповідає вимогам до таких робіт та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 052 «Політологія».

Кандидат політичних наук, доцент Краснопольська Т.М. відзначила, що дисертація вирізняється актуальністю та практичною спрямованістю. Особливо важливо, що автор не обмежився лише теоретичним аналізом, а розробив комплексну модель ролі масмедіа у процесі формування політичної ідентичності в Україні. Такий підхід має реальну прикладну цінність для політики, виборчих кампаній та діяльності органів публічної влади й може бути використаний при розробці програм політичного розвитку. Враховуючи

це, вважає, що дисертація може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 052 «Політологія».

Доктор політичних наук, доцент Завгородня Ю. В. зауважила, що особливу увагу заслуговує емпірична частина роботи. Поєднання кількісних і якісних методів, включаючи аналіз документів, матеріалів масмедіа, програм політичних партій, кейс-стаді, дало змогу не лише виявити роль масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні, а й зафіксувати проблеми та перспективи їх формування. Це демонструє не лише глибину дослідження, а й його людську вимірність, значущість для сучасного українського суспільства.

Відзначила, що такий підхід посилює довіру до результатів дослідження і створює передумови для реальних трансформацій, рекомендуючи дану дисертаційну роботу до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 052 «Політологія».

Узагальнюючи результати обговорення, дисертацію В. В. Дмитрієва «Роль масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні», подану на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 «Політологія» можна рекомендувати до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Дмитрієва Вадима Вадимовича «Роль масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 – «Політологія».

Обґрунтування вибору теми дослідження. В умовах демократичної організації суспільного життя одна із визначальних ролей належить інституту масмедіа. Роль масмедіа у процесі формування політичної ідентичності зростає в умовах розвитку інтернет-комунікацій, а перехід від традиційних масмедіа до нових масмедіа обумовлює реконфігурацію взаємодії у трикутнику «медіа – політичні інститути – політична ідентичність». У сучасних умовах розвиток простору ідентичностей обумовлений діяльністю масмедіа. У свою чергу, становлення інтернет-комунікацій змінює медіа-ландшафт: традиційні медіа (телебачення, радіомовлення, преса) поступаються впливом новим медіа. У мережевому суспільстві політична ідентичність стає одним із визначальних феноменів внаслідок вибору індивідом персоналізованої інформації у інтернеті, значному зростанню активності та креативності аудиторії соціальних мереж.

У сучасних умовах формування політичної ідентичності відбувається під впливом «віртуалізації», «конвергентних медіа», «інфотейменту», «кліп-культури», «мереж», «медіаполітичної системи», «гранд-наративів» тощо.

Дослідження ролі масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні є актуальним для вітчизняної політичної науки, як у теоретичному вимірі, так і з точки зору реалізації курсу на європейську інтеграцію, імплементації фундаментальних європейських політичних цінностей у практику конструювання ідентичностей та вибору політичної ідентичності українськими громадянами.

Вплив медіа на політичну ідентичність визначається моделлю діяльності медіа (авторитарною або демократичною), характеризується станом медіа-політичної системи та домінуючими каналами масової комунікації (традиційні чи «нові» медіа, аудіовізуальні чи текстові повідомлення, телебачення або соціальні мережі).

Сучасні демократичні трансформації потребують підвищення ефективності діяльності масмедіа щодо забезпечення представництва різних політичних ідентичностей у публічному просторі, комунікативній взаємодії громадян, які ідентифікують себе з певною політичною позицією з політичними інститутами та органами публічної влади в Україні. Тема затверджена Вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» від 4 листопада 2021 року, протокол № 3.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційна робота виконана в рамках наукових досліджень Національного університету «Одеська юридична академія», у контексті теми: «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021–2025 рр. (державний реєстраційний номер 0122U000266), а також у межах плану науково-дослідницької роботи кафедри політичних теорій факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія» – «Людиноцентристський вимір політики в умовах цифрових трансформацій».

Об'єктом дослідження є процеси формування політичної ідентичності в Україні. **Предметом** є вплив масмедіа на формування політичної ідентичності в Україні.

Мета дисертаційної роботи – визначити роль масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні та надати оцінку особливості медіатизації політики в умовах суспільних трансформацій.

Реалізація поставленої в дослідженні мети зумовила необхідність вирішення таких **завдань**:

- визначити теоретико-методологічні основи дослідження ролі масмедіа у процесі формування політичної ідентичності;

- окреслити концептуалізації політичної ідентичності у дискурсі політичної науки;

- охарактеризувати основні парадигми впливу медіа на формування політичної ідентичності;

- визначити еволюцію та чинники впливу традиційних медіа на пострадянську політичну ідентичність;

- охарактеризувати політичну ідентичність в умовах суспільних трансформацій;

- визначити медіатизацію політики як чинник формування політичної ідентичності в Україні;

- визначити комунікативний вимір формування політичної ідентичності в Україні;

- дослідити політичну ідентичність у дискурсі нових медіа в Україні;

- конкретизувати вплив інтернет-комунікацій на формування політичної ідентичності: від партійних ідеологій до медіатизованих виборчих кампаній.

Методи дослідження. Для вирішення визначених дослідницьких завдань та реалізації поставленої в дисертаційній роботі мети було використано як загальнонаукові, так і спеціальні наукові методи. Зокрема, методи аналізу та синтезу, структурно-функціональний метод, системний метод тощо. Системний метод дозволяє визначити політичну ідентичність як важливу складову політичної системи суспільства, структурно-функціональний метод – дослідити функції традиційних та нових масмедіа у процесі формування політичної ідентичності. Компаративний метод використовувався для визначення впливу традиційних медіа (телебачення, радіо, преси) та нових медіа на формування політичної ідентичності, а також для виокремлення специфічних характеристик політичної ідентичності порівняно з іншими типами (національною, соціокультурною, релігійною тощо). Основою дослідження є комунікативна та інституціональна парадигми.

З точки зору нового інституціоналізму обґрунтовано роль інституту масмедіа у процесі формування політичної ідентичності, визначено залежність масмедіа від «пройденого шляху» та визначено сутність процесу «морфогенезу ідентичності». Комунікативна парадигма застосовувалась задля визначення комунікативного виміру формування політичної ідентичності, визначено сутність медіатизації формування політичної ідентичності та феномен медіатизованої ідентичності.

Для вирішення визначених завдань та досягнення дослідницької мети застосовано відповідну логіку викладення матеріалу – від окреслення наукових інтерпретацій медіа у процесі їх трансформацій (від друкованих та аудіовізуальних до інтерактивних мереж) до визначення впливу інтернет-комунікацій на формування політичної ідентичності за допомогою медіатизованих виборчих кампаній.

Наукова новизна полягає у вирішенні однієї з актуальних проблем політичної науки, пов'язаної із визначенням ролі масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні, яка наразі не отримала достатньої розробки у теоретичних дослідженнях. Наукова новизна одержаних у дисертації результатів полягає у наступному:

Уперше:

- у вітчизняній політичній науці здійснено комплексний теоретичний аналіз ролі масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні. Концептуалізовано вплив традиційних масмедіа, інтернет-комунікацій та нових медіа на формування політичної ідентичності. Відзначено перехід від партійних ідеологій, як визначального чинника політичної ідентифікації епохи традиційних медіа до медіатизованих виборчих кампаній. Медіатизація електоральних кампаній та активне застосування комунікативних технологій створює умови для появи феномену медіатизованої політичної ідентичності, яка формується впливом сконструйованих медіа-подій, медіа-скандалів та медіатизованих електоральних кампаній у мережі інтернет. Політична ідентичність є визначальною для утворення віртуальних спільнот, їх взаємодії

та легітимації у просторі інтернет-комунікацій. Медіатизована політична ідентичність сучасності відзначається мозаїчністю, вона формується під впливом блогінгу, соціальних мереж й трансформується від однієї електоральної кампанії до іншої;

- представлене авторське бачення комунікативного виміру формування політичної ідентичності. Розвиток інтернет-комунікацій, перехід від традиційних до нових медіа трансформує простір ідентичностей. Комунікативний вимір формування політичної ідентичності створює нові можливості для представництва різних політичних ідентичностей, сприяючи визначенню та презентації індивідів та груп, які ідентифікують себе з певною політичною позицією, їх комунікативній взаємодії із інститутами публічної влади. У комунікативному вимірі формування політичної ідентичності реалізуються принципи політичного плюралізму та політичної конкуренції, але водночас відбувається віртуалізація політичних ідентичностей. Відзначено, що раціональні дебати щодо політичних ідентичностей у комунікативному просторі в епоху «постправди» поступились місцем медіа-скандалам, псевдо-сенсаціям, фейковим новинам, комунікативним технологіям тощо;

- визначено роль медіатизації політики у процесі формування політичної ідентичності в Україні. У феномені медіатизації політики в Україні поєднуються інерція пострадянської ідентичності та інтенції до демократичної політичної ідентичності. Відзначено, що під впливом медіатизації політики формується гібридна політична ідентичність. Процес медіатизації характеризує діяльність як традиційних так і нових медіа в Україні;

удосконалено:

- визначення ролі нових медіа у процесі формування політичної ідентичності в Україні. До нових медіа відносяться соціальні мережі та платформи, блоги та сайти. Зростання їх ролі у процесі формування політичної ідентичності обумовлено цифровізацією, розвитком інтернет-комунікацій, переходом від моделі «традиційних» медіа до мережевої комунікації. У нових

медіа повною мірою реалізується концепція «медіа» як середовища. Діяльність нових медіа характеризуються інтерактивністю та персоналізацією інформаційного контенту у процесі формування політичної ідентичності. Активність аудиторії нових медіа проявляється у формі підписок, коментування та, найголовніше, створення власного контенту;

- характеристики політичної ідентичності в умовах суспільних трансформацій. В українському суспільстві формування політичної ідентичності відбувається в умовах переходу від друкованих медіа до мережевих комунікацій, суспільно-політичними змінами («квадротранзитом»), медіатизацією політики, яка спричиняє монополізацію медіа ринку олігархічними групами та пропагандистські електоральні кампанії на підтримку політичної позиції власників. Пострадянська політична ідентичність характеризується амбівалентністю. Політична ідентичність формується під впливом внутрішніх та зовнішніх характеристик;

- розуміння еволюції та чинників впливу традиційних медіа на пострадянську політичну ідентичність. Відзначено, що після розпаду СРСР модель радянської державної пропаганди замінила модель олігархічних медіа. Конфлікт інтересів власників, представників конкуруючих олігархічних груп став передумовою не для політичного плюралізму, а для «різноманіття монологів» у процесі формування політичних ідентичностей. Пострадянський період відзначався відсутністю плюралістично-демократичної моделі діяльності традиційних медіа, що сприяло відтворенню радянської й пострадянської ідентичності. Відзначено роль інформаційних спецоперацій російських медіа у формуванні пострадянської політичної ідентичності в Україні;

набуло подальшого розвитку:

- концептуалізації політичної ідентичності у дискурсі політичної науки. Визначено основні інтерпретації політичної ідентичності у епоху модерну та постмодерну. Обґрунтовано, що у дискурсі епохи модерну примордіальний підхід (есенціалізм) поступається раціоналізованим уявленням щодо

ідентичності, «розчаклуванню» феномену ідентичності та визначення її як результату політичної взаємодії. Концептуалізації ідентичності у дискурсі епохи модерну, які пов'язуються із проблематикою влади, ідеології, легітимності тощо зазнають суттєвих змін у процесі становлення парадигми постмодерну. На перший план виходять «значення» та «означення», гегемонія, ставлення до «Іншого». У постмодерному дискурсі деконструюється концепт політичної ідентичності через протиставлення «індивідуальне / колективне», «національне / наднаціональне», «глобальне / локальне», «ми / вони», «минуле / теперішнє», «конструктивізм / есенціалізм» тощо;

- інтерпретації ролі масмедіа у формуванні політичної ідентичності під час переходу від друкованих та аудіовізуальних медіа до інтерактивних мереж. Відзначено три хвилі досліджень медіа у дискурсі політичної науки: визначення фундаментальних теоретичних положень щодо впливу комунікації та друкованих медіа на політику та політичну ідентичність (М. Вебер, Г. Тард, Г. Зіммель, Г. Лебон ін.), обґрунтування теоретико-методологічних основ дослідження аудіовізуальних медіа (Дж. Гербнер, Г. Ініс, Г. Ласуел, В. Ліпман, М. МакЛюен, А. Моль тощо), перехід від медіа індустріального суспільства до інтернет-комунікацій (Д. Белл, Ф. Вебстер, Й. Масуда, О. Тоффлер, А. Турен, ін.). Визначено роль феноменів «віртуалізації», «конвергентних медіа», «інфотейменту», «кліп-культури», «мереж», «медіаполітичної системи», «гранд-наративів» у процесі формування «проектної» та «мережевої» ідентичності.

Практичне значення дослідження полягає у тому, що отримані результати дослідження можуть бути використані представниками масмедіа, органами публічної влади, політичними акторами, політичними партіями та представниками громадянського суспільства у процесі формування політичної ідентичності в Україні. Також результати дисертаційного дослідження можуть бути застосовані для вироблення політики щодо подолання медіатизації формування політичної ідентичності, олігархізації масмедіа та запобіганню відтворення пострадянської ідентичності, здійснення дезінтеграційних

процесів із інформаційним простором пострадянських автократій. Результати дисертаційного дослідження створюють передумови для подальшого дослідження в системі взаємодії «масмедіа –політичні інститути – політичні ідентичності» та імплементації отриманих результатів у практичній діяльності в Україні щодо формування політичної ідентичності у процесі демократизації та європейської інтеграції.

Основні теоретичні положення та висновки можуть надалі бути використані у науковій та педагогічній роботі та у розробці курсів для закладів вищої освіти, а також спецкурсів, які будуть присвячені ролі масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні.

Апробація результатів дисертації відбувалась в ході обговорень на засіданнях кафедри Національного університету «Одеська юридична академія» в 2021–2025 роках та в процесі виступів на 7-ми всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 226 сторінок, з яких 185 сторінок – основний текст. Список використаних джерел нараховує 192 найменувань та розміщений на 20 сторінках.

Публікації. Результати дисертаційного дослідження представлено у 3 статтях, які опубліковано у наукових фахових виданнях України, а також у 7 тезах доповідей у матеріалах наукових конференцій.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Дмитрієв В. В. Політична ідентичність: від партійних ідеологій до медіатизованих електоральних кампаній. *Політикус.* 2022. С. 44-47. URL: http://politicus.od.ua/1_2022/7.pdf

2. Дмитрієв В. В. Політична ідентичність в умовах суспільних трансформацій. *Актуальні проблеми філософії та соціології.* 2022. Вип. 34. С.52-56. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/34_2022/9.pdf

3. Дмитрієв В. В. Комунікативний вимір формування політичної ідентичності *Актуальні проблеми філософії та соціології.* 2021. Вип. 33. С. 93-96. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/33_2021/17.pdf

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Дмитрієв В. В. Політичний конфлікт як складова взаємодії політичних акторів. *Стихія політики: революція та еволюція* : матеріали Другого Південноукраїнського конвенту Міжнародної асоціації студентів політичної науки.м. Одеса, 18-19 берез. 2016 р.) / за заг. ред. Д. В. Яковлева. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2016. С. 10-12. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/a6fccb01-5f57-4221-93b4-596e45796c02/content

2. Дмитрієв В. В. Культурна та індивідуальна ідентичність: соціологічні підходи. *«UChoice: 4P» Ukrainian Choice: Public Policy, Politics, Psychology:* матеріали II міждисциплінарної науково-практичної конференції. м. Одеса, 8 жовтня 2016 р. / за загальною редакцією Д.В. Яковлева. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2016. С. 10-14. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7d444586-4671-4aae-bffc-a29229e45033/content

3. Дмитрієв В.В. Джерела досліджень ідентичності у європейській політичній думці. *Людина, суспільство, політика: актуальні виклики сучасності:* матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. м. Одеса, 24-25 лютого 2017 р. / за загальною редакцією Д.В. Яковлева. Одеса : Національний університет «Одеська юридична академія», 2017. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9575511f-ce92-4e22-9c1f-9102b1f05205/content

4. Дмитрієв В. В. Вплив мас-медіа на політичну ідентичність. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України)* : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. м. Одеса, 21 трав., 2021 р. / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 1. С. 195-197. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c37afd9c-62d3-43bd-9f1c-c05327d154c3/content

5. Дмитрієв В. В. Вплив медіатизації на формування політичної ідентичності. *Європейський вибір України, розвиток науки та національна безпека в реаліях масштабної військової агресії та глобальних викликів XXI століття» (до 25-річчя Національного університету «Одеська юридична академія» та 175-річчя Одеської школи права)* : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 червня 2022 р.) / за загальною редакцією С. В. Ківалова. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Т. 1. С. 244-247. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c37afd9c-62d3-43bd-9f1c-c05327d154c3/contenthttps://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/c37afd9c-62d3-43bd-9f1c-c05327d154c3/content

6. Дмитрієв В.В. Політична ідентичність у дискурсі «нових медіа». Трансформація українського суспільства в цифрову еру : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції, 21 березня 2025 р. Одеса: НУ «ОЮА». 2025. С. 105-110. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3adf3dd1-4155-4167-a12d-65d0abc4b8f3/content

7. Дмитрієв В.В. Вплив «медіатизованої реальності» на формування політичної ідентичності в Україні. *Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час: у 2-х т.*: матеріали Міжнародної науково-практичної конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за ред. С. В. Ківалова. Одеса: Фенікс, 2025. Т. 2. С. 401-403.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана сучасною науковою мовою. Зміст роботи логічно цілісний, а мова подачі матеріалу сприяє чіткому й доступному розумінню основних положень і висновків дослідження.

Відповідність дисертації вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Дисертація відповідає всім вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

Загальний висновок. Враховуючи викладене вважаємо, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, теоретичною та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Дмитрієва Вадима Вадимовича «Роль масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні» відповідає спеціальності 052 «Політологія», вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами від 03.04.2019 р., № 283), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019 р. № 759) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 та рекомендується до захисту на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія».

У результаті відкритого голосування учасники засідання фахового семінару в кількості 8 осіб подали голоси «за». Ніхто із учасників фахового семінару не проголосував «проти» рекомендації дисертаційної роботи Дмитрієва Вадима Вадимовича «Роль масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні» до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді. Дисертація написана сучасною науковою мовою, вміло використані спеціальні дефініції. Робота характеризується єдністю змісту, а стиль викладення сприяє доступності розуміння та сприйняття матеріалу.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Дмитрієва Вадима Вадимовича «Роль масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, теоретичною та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Дмитрієва Вадима Вадимовича «Роль масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні» відповідає вказаній спеціальності та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Дмитрієва Вадима Вадимовича на тему «Роль масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні» до захисту

на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 052 «Політологія».

4. Запропонувати Вченій раді Національного університету «Одеська юридична академія» персональний склад разової спеціалізованої вченої ради з правом прийняття до розгляду та проведення публічного захисту дисертації Дмитрієва Вадима Вадимовича «Роль масмедіа у формуванні політичної ідентичності в Україні»:

Голова ради – Яковлева Лілія Іванівна– доктор політичних наук, професор кафедри соціології Національного університету «Одеська юридична академія».

Рецензенти:

Загородня Юлія Володимирівна – доктор політичних наук, доцент, професор кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія».

Краснопольська Тетяна Миколаївна - кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політичних теорій Національного університету «Одеська юридична академія».

Офіційні опоненти:

Наумкіна Світлана Михайлівна - доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Неліпа Дмитро Васильович - доктор політичних наук, професор, заступник декана з навчальної роботи філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Результати голосування присутніх на засіданні докторів, кандидатів наук та доктора філософії у галузі політичної науки за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 8; проти – немає; утримались – немає.

Головуюча на засіданні
Завідуюча кафедрою політичних теорій
Національного університету
«Одеська юридична академія»
доктор історичних наук, професор **Людмила КОРМИЧ**